

Самит ЕУ – Западни Балкан

Декларација из Тиране, 6. децембар 2022. године

Ми, лидери Европске уније (ЕУ) и њених држава чланица, уз консултовање са лидерима Западног Балкана и у присуству регионалних и међународних заинтересованих страна, одржали смо данас овај самит, по први пут у региону Западног Балкана, и закључили смо следеће:

1. **Ескалација агресорског рата Русије против Украјине** угрожава европски и глобални мир и безбедност и истиче значај стратешког партнерства између ЕУ и региона Западног Балкана.
2. ЕУ поново потврђује своју потпуну и недвосмислену посвећеност **перспективи чланства Западног Балкана у Европској унији и позива на убрзање процеса придруживања**, који се заснива на уверљивим реформама партнера, правичном и строгом условљавању и принципу заслуга, што нам је у узајамном интересу. Она поздравља напредак који су постигли партнери са Западног Балкана на путу ка ЕУ од Самита ЕУ – Западни Балкан на Брду код Крања у октобру 2021. године. ЕУ нарочито поздравља одржавање првих међувладиних конференција са Албанијом и Северном Македонијом.

3. ЕУ поздравља **одлучност** партнера са Западног Балкана да **подрже кључне европске вредности и принципе** у складу са **међународним правом**. ЕУ такође поздравља поново исказану опредељеност партнера са Западног Балкана да дају приоритет демократији, основним правима и вредностима, као и владавини права, укључујући поделу власти. Она наглашава потребу за трајним напорима у борби против корупције и организованог криминала, за јачом подршком у добром управљању, људским правима, родној равноправности и правима мањина. Кредибилитет те опредељености зависи од доследног спровођења неопходних реформи и постизања солидних резултата уз јасно и непрекидно обавештавање јавности у интересу народа. Оснажено цивилно друштво, независни и плуралистички медији, уз пуно поштовање слободе изражавања, представљају кључне компоненте сваког демократског система и ми поздрављамо и подржавамо улогу коју они имају на Западном Балкану.
4. Партнери стоје уз ЕУ, и тиме јасно показују своју стратешку оријентацију, сада више него икада раније, како се појачава агресорски рат Русије против Украјине. Заједничка визија будућности подразумева обострану одговорност и заједничке вредности. Продубљујући сарадњу са партнерима, ми апелујемо на њих да остваре брз и одржив напредак ка потпуном усклађивању са **Заједничком спољном и безбедносном политиком ЕУ (ЗСБП)** и да делују у складу са њом, укључујући деловање у погледу **рестриктивних мера ЕУ**. Похваљујемо оне партнере са Западног Балкана који већ показују своју стратешку опредељеност у том погледу својим **потпуним усклађивањем** са ЗСБП ЕУ и подстичемо оне који се још нису ускладили да то учине.
5. **Најближи партнер** региона је и даље ЕУ, **главни инвеститор, трговински партнер и водећи донатор**. Партнери из региона треба да повећају видљивост те подршке, њене изузетне размере и обима, и да проактивно прикажу ту подршку кроз своје **јавне расправе и саопштења**, да би грађани могли да цене конкретне користи од партнерства са ЕУ.

6. Надовезујући се на ревидирану методологију, Европски Савет је позвао Комисију, Високог представника и Савет да додатно унапреде **постепену интеграцију** региона већ током самог процеса проширења, и то реверзibilно и по принципу заслуга.
7. ЕУ подсећа на **важност континуираних реформи**, како у корист грађана тако и као основе за сталну подршку ЕУ, пре свега у области **владавине права**, а нарочито реформи које се односе на независност и функционисање правосуђа и борбу против корупције и организованог криминала.
8. ЕУ наставља да у потпуности подржава посвећеност партнера са Западног Балкана инклузивној **регионалној сарадњи и јачању добросуседских односа**, укључујући и са државама чланицама ЕУ. Спровођење билатералних споразума у доброј вери и са конкретним резултатима и даље је важно, укључујући Преспански споразум са Грчком и Споразум о добросуседским односима са Бугарском. Још увек су неопходни додатни одлучни напори за постизање **помирења** и регионалне стабилности, као и за проналажење и спровођење коначних, инклузивних и обавезујућих решења за регионалне и **билатералне спорове и проблеме** партнера укорењене у наслеђу прошлости, као и преостале случајеве несталих лица и питања ратних злочина, у складу са међународним правом и установљеним принципима, између осталог и Споразумом о питањима сукцесије. ЕУ такође апелује на partnere да гарантују права и једнак третман припадницима мањина.

9. Настављамо да у потпуности подржавамо напоре **Високог представника ЕУ и Специјалног представника ЕУ за дијалог између Београда и Приштине** и друга регионална питања Западног Балкана, а од обе стране очекујемо конкретан напредак ка свеобухватном и правно обавезујућем споразуму о нормализацији односа. То је од кључног значаја за стабилност и развој читавог региона, као и да би се обезбедило да стране могу да наставе свој европски пут. Поново подвлачимо наше очекивање да се сви ранији споразуми у потпуности поштују и спроводе без одлагања. Апелујемо на обе стране да се конструктивно укључе у решавање билатералних спорова и да се уздржавају од једностраног и/или провокативног деловања које може довести до тензија и насиља, као и од реторике која не доприноси Дијалогу. Подсећамо обе стране на њихову заједничку одговорност у обезбеђивању мира и стабилности.

10. Поздрављамо први успешан састанак **Европске политичке заједнице** који је одржан 6. октобра 2022. године у Прагу. Овај састанак је обезбедио платформу за политичку координацију и пружио је прилику за детаљне размене мишљења о актуелним питањима која се тичу целог континента. Радујемо се следећем састанку који треба да се одржи у Републици Молдавији у првој половини 2023. године.

Заједничко решавање негативног утицаја руског агресорског рата против Украјине и изградња стабилне економске основе за будућност

11. **Русија сноси искључиву одговорност за текућу енергетску и економску кризу.** ЕУ ће наставити да подржава партнере са Западног Балкана у борби против негативних утицаја на њихову економију и друштво.
12. **Нови Пакет енергетске подршке ЕУ у износу од 1 милијарде евра бесповратних средстава који може привући инвестиције од 2,5 милијарде евра, помоћи ће Западном Балкану у ублажавању утицаја енергетске кризе и убрзаће енергетску транзицију у региону.** Овај пакет се финансира кроз Инструмент за претприступну помоћ (ИПА III) и обухвата директне, краткорочне и средњорочне мере за помоћ грађанима и предузећима на Западном Балкану. Директна помоћ у износу од 500 милиона евра бесповратних средстава намењена је рањивим породицама и МСП. Додатних 500 милиона евра бесповратних средстава ће бити издвојено за инвестиције у енергетску транзицију и енергетску независност, за финансирање унапређења гасне и електроенергетске инфраструктуре и интерконектора, укључујући УПГ, за нове пројекте у области обновљиве енергије, мере енергетске ефикасности, надоградњу система за пренос енергије, даљинско грејање и програме за побољшање енергетске ефикасности у старим стамбеним објектима.
13. **Подсећамо на нашу одлуку о покретању заједничке набавке гаса, УПГ и водоника** за Западни Балкан, позивамо на брзу операционализацију ове платформе и охрабрујемо партнере да искористе ову прилику. **План *REPower EU*** ће помоћи у смањењу зависности ЕУ и Западног Балкана од руског гаса. ЕУ кроз Енергетску заједницу **отвара своје тржиште електричне енергије** према Западном Балкану, укључујући обновљиве изворе енергије, под условом да се спроведу регулаторне реформе.

14. Континуирано спровођење **Економског и инвестиционог плана за Западни Балкан (ЕИП)**, као и **Зелене агенде и Дигиталне агенде за Западни Балкан**, помоћи ће у јачању економије и отпорности региона, укључујући кроз додатну подршку за повезивање, енергетску транзицију и диверсификацију снабдевања енергијом. ЕИП предвиђа амбициозни пакет инвестиција којим се за регион издваја скоро 30 милијарди евра, а састоји се од 9 милијарди евра бесповратних средстава из инструмента ИПА III и инвестиција до 20 милијарди евра, које ће бити обезбеђене кроз нови Гарантни фонд за Западни Балкан. Према том плану, у првој половини 2022. године одобрено је усвајање укупно 1,4 милијарде евра бесповратних средстава за инвестиције у оквиру Инвестиционог оквира за Западни Балкан (*WBIF*), намењених финансирању 28 водећих инвестиционих пројеката у укупној вредности од 4,5 милијарди евра. Управо је одобрен нови пакет од 400 милиона евра бесповратних средстава у вредности од 1,2 милијарде евра за финансирање 12 инвестиционих пројеката, а усвојени пројекти улазе у фазу имплементације. Протекле године је настављен рад на свим инвестиционим пројектима за повезивање који су били усвојени у оквиру Агенде повезивања, а неколико пројеката је и завршено, као што су железнички коридор Оријент – источни Медитеран, друмски Коридор Vc и два прекогранична моста, Свилај и Градишка. У том контексту, партнери са Западног Балкана такође морају да ојачају **владавину права** и одлучно спроведу **економске и социјалне реформе**, укључујући оне из њихових програма економских реформи и заједничких закључака економског и финансијског дијалога.
15. Осим тога, ЕУ је спремна да подржи лидере Западног Балкана у испуњавању њихове обавезе да у **потпуности спроведу Зелену агенду** за регион, укључујући климатске обавезе у оквиру Париског споразума, главног покретача транзиције ка модерној, климатски неутралној, климатски отпорној и ресурсно ефикасној привреди, чији је циљ искоришћавање потенцијала за циркуларну економију, борба против загађења, боље управљање отпадом и убрзавање зелене транзиције у региону. ЕУ ће наставити да подржава регион у развоју политике одређивања цене угљеника у контексту механизма ЕУ за прекогранично прилагођавање угљеника (*CBAM*), између осталог кроз техничку и финансијску помоћ. Пројекат *EU 4 Green* је важан инструмент помоћи партнерима у спровођењу њихових напора.

16. Партнери са Западног Балкана су од почетка укључени и у **Европски механизам за приправност и одговор на кризе у области сигурности снабдевања храном** да би се побољшала сигурност снабдевања храном. ЕУ ће наставити да **подржава пољопривредни сектор** у оквиру инструмента ИПА III и Инструмента за претприступну помоћ у области руралног развоја (ИПАРД III). За програм ИПАРД III је почетком ове године већ усвојен допринос ЕУ у износу од 560 милиона евра за предстојећи седмогодишњи период.

Интензивнији политички ангажман и ангажман у погледу политика

17. ЕУ и Западни Балкан су одлучни да **убрзају и продубе свој политички ангажман и ангажман у појединачним политикама**, укључујући, између осталог, кроз редовно одржавање самита ЕУ – Западни Балкан, учешће партнера са Западног Балкана у догађајима које ЕУ организује на високом нивоу, као и у редовним дијалозима о ЗСБП. Партнери са Западног Балкана су већ позвани да доставе прилоге за састанке Савета за спољне послове, а након тога им се достављају извештаји Европске службе за спољно деловање. Овај интензивнији ангажман одражава посвећеност ЕУ региону.
18. ЕУ ће додатно **продубити своју секторску сарадњу** са Западним Балканом у областима од заједничког интереса, као што су правосуђе и унутрашњи послови, економија и јединствено тржиште ЕУ, енергетска, транспортна и дигитална политика, цивилна заштита, здравство, социјална политика, образовање, истраживање и иновације, као и спољни послови, безбедност и одбрана, укључујући борбу против сајбер претњи и других хибридних претњи и борбу против тероризма.

19. ЕУ подсећа на заједничку обавезу да се појачају напори како би се **појачала интеграција Западног Балкана у унутрашње тржиште ЕУ**. Заједничко регионално тржиште Западног Балкана треба да буде важна степеница на путу ка интеграцији. ЕУ поздравља недавне споразуме партнера о **слободном кретању и признавању личних карти** за све грађане региона, као и о **узајамном признавању универзитетских диплома и професионалних квалификација** унутар региона. Ти споразуми представљају кључне етапе у испуњавању обавеза партнера да успоставе заједничко регионално тржиште. ЕУ охрабрује партнере са Западног Балкана да брзо ратификују ове споразуме како би грађани што пре могли да имају користи од њих. Неопходни су додатни одлучни напори свих лидера Западног Балкана да би тржиште Западног Балкана постало реалност, нарочито у погледу усвајања неколико одлука о трговинским иницијативама које су већ договорене на техничком нивоу у контексту Централноевропског споразума о слободној трговини (ЦЕФТА). Таква инклузивна регионална сарадња заснована на правилима и стандардима ЕУ уједно би стимулисала трговину унутар региона и привукла инвестиције.
20. ЕУ поздравља рад свих привреда Западног Балкана усмерен ка **модернизацији њихових платних система** у циљу приближавања стандардима ЕУ и испуњавању свих услова за интеграцију у Јединствено подручје плаћања у еврима.
21. ЕУ такође поздравља посвећеност партнера да наставе рад на спровођењу Агенде за Западни Балкан за иновације, истраживања, образовање, културу, омладину и спорт, и већ постепено укључује партнере у програме ЕУ као што су **Еразмус+**, **Европске снаге солидарности** и **иницијатива Европски универзитети**, с циљем креирања додатних могућности за **младе људе**. Иницијатива Европски универзитети омогућава високошколским установама на Западном Балкану да учествују у амбициозним транснационалним алијансама и развију дугорочну структурну и стратешку сарадњу. **Програм Гаранција за младе** покренут на Западном Балкану допринеће смањењу проблема одлива мозга са којим се регион суочава.

22. У области дигитализације, надовезујући се на успешно спровођење Споразума о регионалном плану „Роминг као код куће” од јула 2021. године којим су укинати трошкови роминга у региону, поздрављамо данашњу заједничку декларацију телекомуникационих оператера ЕУ и Западног Балкана којом ће у 2023. години бити омогућено прво **смањење трошкова роминга између ЕУ и Западног Балкана са намером да се касније у потпуности укину**. Такође је похвално то што су се партнери придружили Декларацији о будућности интернета и што су у потпуности упућени у рад Тела европских регулатора за електронске комуникације.
23. Такође поздрављамо напредак у спровођењу **зелених коридора између ЕУ и Западног Балкана** и позивамо на њихову примену на свим релевантним границама уз пуно поштовање правних тековина и процедура ЕУ. Осим тога, поздрављамо успостављање Иницијативе за плаве коридоре којом ће се побољшати трговинске везе међу јадранским лукама. Те иницијативе доприносе бољем управљању границама, краћем времену чекања за путнике и робу, тиме подржавајући и економску активност. Ово је веома очигледан доказ шта све може донети сарадња између Западног Балкана и ЕУ и њених држава чланица.

Јачање безбедности и изградња отпорности на спољно уплитање

24. ЕУ и Западни Балкан деле **бројне безбедносне изазове** који захтевају координисану акцију, што је постало још значајније у контексту руског агресорског рата против Украјине. ЕУ и Западни Балкан одлучни су у томе да **додатно јачају сарадњу у области кључних безбедносних и одбрамбених питања, укључујући на оперативном нивоу**. У том погледу, поздрављамо то што су партнери доказали своју посвећеност **Заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици (ЗБОП)** давањем доприноса мисијама и операцијама ЕУ за управљање кризама. ЕУ ће наставити сарадњу с регионом на даљем развоју одбрамбених способности и капацитета, укључујући и кроз **Европски мировни фонд**. ЕУ поздравља континуирану посвећеност партнера развоју делотворних инструмената за **сарадњу унутар Западног Балкана у области безбедности и одбране**. ЕУ ће такође додатно појачати свој ангажман у региону у областима као што су **свемир и војна мобилност**.

25. ЕУ и Западни Балкан су одлучни у борби против спољне **манипулације информацијама и уплитања**, укључујући дезинформације и друге хибридне претње које постоје у друштвима на Западном Балкану и које теже да угрозе стабилност региона, његове демократске процесе и перспективу у ЕУ. У том смислу ћемо додатно јачати сарадњу да бисмо **изградили отпорност**, између осталог стимулисањем професионализма у медијима и медијске писмености, повећањем утицаја наше **стратешке комуникације** о односима између ЕУ и Западног Балкана, а нарочито о процесу проширења.
26. Како сајбер претње не познају границе, **ми ћемо заједно радити на унапређењу наше колективне сајбер безбедности**. Недавни сајбер напади великих размера указују да је неопходно веће ангажовање, надовезујући се на постојеће програме и на сарадњу са Агенцијом ЕУ за сајбер безбедност (ЕНИСА) и Европским центром за компетенције у сајбер безбедности, у комбинацији са билатералним иницијативама држава чланица ЕУ и других партнера. У склопу пројекта Брзог одговора у области сајбер безбедности, активности ЕУ су усмерене на повећање сајбер отпорности и приправност због сајбер инцидената код партнера који су били погођени недавним нападима, а у 2023. години ће почети и дугорочна подршка ЕУ за читав регион за питања сајбер безбедности. ЕУ је одлучна да појача подршку за отпорности на сајбер нападе на Западном Балкану и интензивира сарадњу у региону и са међународним партнерима.

Ирегуларне миграције, борба против тероризма и организованог криминала

27. На западнобалканској миграционој рути дошло је до значајног повећања протока од почетка 2022. године. **Управљање миграцијама и даље представља заједнички изазов и одговорност** које ће ЕУ и Западни Балкан заједно решавати у блиском партнерству. У ту сврху је ЕУ знатно повећала своју финансијску подршку региону са више од 170 милиона евра билатералне и регионалне помоћи која је већ пружена у оквиру инструмента ИПА III.

28. Уз похвале нашим партнерима због њихових досадашњих напора и конструктивне **сарадње**, потребни су трајни и додатни напори да би се решио проблем ирегуларних миграција на западнобалканској рути, укључујући сузбијање кријумчарења миграната и трговину људима. ЕУ остаје посвећена пружању политичке и финансијске подршке региону. У том погледу, наредних година ЕУ намерава да знатно повећа финансијска средства за Западни Балкан у оквиру инструмента ИПА III. С обзиром на повећани миграциони притисак у региону, снажна финансијска подршка ЕУ ће путем наменских програма омогућити партнерима да унапреде системе азила и прихвата, да појачају заштиту граница, да се боре против мрежа за кријумчарење и организованих криминалних група, као и да интензивирају враћање са Западног Балкана у земље порекла. Са тим циљем ЕУ је усвојила нови програм за јачање управљања границама у износу од 40 милиона евра, а у припреми је и други програм у износу од 30 милиона евра, намењен повећању капацитета за борбу против кријумчарења миграната и трговине људима, са фокусом на истрагама и кривичном гоњењу.
29. Брзо усклађивање партнера са **визном политиком ЕУ** је хитно и од кључног значаја за управљање миграцијама и генерално за добро функционисање и одрживост безвизног режима између Западног Балкана и ЕУ. Партнери морају да наставе да унапређују своје системе за враћање, између осталог склапањем споразума о реадмисији са кључним земљама порекла и јачањем сарадње са релевантним авио-превозницима. Међусобна сарадња у погледу повратка биће интензивирана, чиме ће се максимално искористити постојећи оквири и расположиви канали. У том погледу, ЕУ је спремна да подржи Западни Балкан како би се повећао број добровољних и недобровољних повратака, што обухвата и повратак директно из региона у земље порекла. Треба такође интензивирати сарадњу са агенцијом *Frontex*, између осталог путем брзог склапања и спровођења ажурираних споразума о статусу, као и са Агенцијом Европске уније за азил и са Европоллом.

30. Апелујемо да се **додатно ојача сарадња у борби против тероризма и сузбијања насилног екстремизма**, укључујући спречавање радикализације и финансирања тероризма, у складу са Заједничким акционим планом за Западни Балкан о борби против тероризма. Поново истичемо значај одлучних мера за борбу против тешких кривичних дела и организованог криминала, **нарочито прања новца, корупције на високом нивоу, гајења и кријумчарења дроге**.
31. ЕУ је у потпуности посвећена наставку рада на **спречавању недозвољене трговине и трговине малокалибарским и лаким оружјем** и муницијом. Она похваљује пратећу мапу пута Западног Балкана и наставиће да подржава Западни Балкан у овој области. Мапа пута је међународно признати пример добре праксе у регионалној сарадњи за јачање контроле малокалибарског оружја.
32. ЕУ охрабрује партнере са Западног Балкана да успоставе и одржавају сарадњу са **Европским јавним тужилаштвом (ЕЈТ)** у области узајамне правне помоћи у кривичним стварима. Поздрављамо радне аранжмане који су већ успостављени између ЕЈТ и неких партнера са Западног Балкана и охрабрујемо остале партнере да успоставе сличну сарадњу што је пре могуће.

***

33. Поздрављамо усклађивање наших партнера са Западног Балкана са наведеним тачкама.